ΤΡΟΙΖΗΝΙΑ
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Ενισχυτικά στην αίτηση της εταιρείας **ΜΑΓΟΥΛΑ ΡΑΣΤΩΝΗ ΑΕ** για την καταχώρηση σαν προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης της επωνυμίας του προϊόντος **«ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ ΤΡΟΙΖΗΝΙΑΣ»** στα πλαίσια του άρθρου 5 του Κανονισμού 2081/92, κρίνουμε σκόπιμο ότι πρέπει να κάνουμε μία όσο το δυνατόν συνοπτική, αλλά και χαρακτηριστική συνάμα περιγραφή της Τροιζηνίας.

Γιατί μια περιοχή όπως αυτή, με τα ιδιαίτερα ευνοϊκά εδαφοκλιματικά στοιχεία, που την καθιστούν «θέατρο» πλείστων όσων καλλιεργειών με θαυμάσια απόδοση, υπερπρώϊμες παραγωγές και εξαιρετική ποιότητα προϊόντων, θα πρέπει να τύχει μιας σωστής περιγραφής όλων των πλεονεκτημάτων της. Επιπρόσθετα τα εξαίρετα φυσικά της χαρακτηριστικά, όπως και η ιστορία της δια μέσου των αιώνων, μεγεθύνουν την υποχρέωση, προς τους κρίνοντες το αίτημα αυτό, μιας εμπεριστατωμένης παρουσίασης της όμορφης αυτής γωνιάς της πατρίδας μας.

α) Γεωγραφικά όρια

Η επαρχία Τροιζηνίας βρίσκεται στο Ν.Α άκρο του Νομού Αργολίδας. Γεωγραφικά υπάγεται στην Αργολίδα και διοικητικά στο Νομό Πειραιά (Παρ/μα σελ. 1).

Βορειοανατολικά, νοτιοανατολικά και νότια βρέχεται από το **Σαρωνικό κόλπο**, ενώ βορειοδυτικά και δυτικά οριοθετείται από την Αργολίδα, κυρίως με τις οροσειρές **Ορθολίθι** και **Αδέρες**.

Διακρίνεται σε τρεις ζώνες:

- **Την ηπειρωτική περιοχή**, όπου επικρατεί το λοφώδες και ευρίσκονται οι πεδιάδες της Τροιζήνας και της Καλλονής και η οποία συγκεντρώνει κατά βάση την αγροτική δραστηριότητα της Τροιζηνίας.

- **Το νησί του Πόρου**, που είναι το νησιωτικό τμήμα της επαρχίας και αποτελεί το κυρίως τουριστικό και διοικητικό κέντρο της, και

- **Τη χερσόνησο των Μεθάνων**, γνωστή από παλιά ανά το Πανελλήνιο για τις ιαματικές πηγές της.

β) <u>Δήμοι – κοινότητες</u>

Από το 1997, που ισχύει ο Νόμος «ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ», η επαρχία Τροιζηνίας έχει 3 Δήμους, τους:

<u>ΔΗΜΟΣ ΜΕΘΑΝΩΝ</u>		**2056 κάτοικοι**
ΕΔΡΑ: Λουτρόπολη Μεθάνων	:	1054 κάτοικοι
Δημοτικά Διαμερίσματα:		
Κουνουπίτσα	:	285
Κυψέλη	:	209
Μεγαλοχώρι	:	508
<u>ΔΗΜΟΣ ΠΟΡΟΥ</u>		**3570 κάτοικοι**
ΕΔΡΑ: Πόρος		
<u>ΔΗΜΟΣ ΤΡΟΙΖΗΝΑΣ</u>		**6084 κάτοικοι**
ΕΔΡΑ: Γαλατάς	:	2305
Δημοτικά Διαμερίσματα		
Άνω Φανάρι	:	422
Δρυόπη	:	1394
Καρατζάς	:	423 κάτοικοι
Τακτικούπολη	:	730
Τροιζήνα	:	810

Πηγή : Ε.Σ.Υ.Ε. Απογραφή πληθυσμού 1991

γ) Ηλικιακή σύνθεση

Η πυραμίδα ηλικιών των κατοίκων της Τροιζηνίας σε σχέση με αυτή των άλλων αγροτικών περιοχών της Ελλάδας εμφανίζεται στον πίνακα.

ΗΛΙΚΙΕΣ (% στο σύνολο)

ΠΕΡΙΟΧΗ	0-4	5-19	20-44	45-64	65+
ΕΠΑΡΧΙΑ ΤΡΟΙΖΗΝΙΑΣ	7,08	19,17	30,88	25,16	17,71
ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	7,21	22,72	27,84	24,96	17,24

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε. Απογραφή πληθυσμού 1991

Παρατηρείται ότι στις κατ' εξοχήν παραγωγικές ηλικίες (20-44 ετών) το ποσοστό της Τροιζηνίας σε σχέση με των άλλων αγροτικών περιοχών της πατρίδας μας είναι αρκετά αυξημένο, ενώ σε όλα τα άλλα επίπεδα (εξαιρουμένου του 5-19 ετών όπου είναι χαμηλότερα) είναι περίπου τα ίδια.

δ) Επίπεδο εκπαίδευσης

Η συμμετοχή των κατοίκων της επαρχίας Τροιζηνίας στις ανώτερες βαθμίδες εκπαίδευσης είναι υψηλή σε σύγκριση με την αντίστοιχη συμμετοχή στο σύνολο των αγροτικών περιοχών της χώρας.

Παρατηρείται ότι οι Τροιζήνιοι απόφοιτοι ή οι φοιτούντες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ανέρχονται σε 4,1% έναντι 2,3% των αγροτικών περιοχών.

Οι απόφοιτοι της μέσης εκπαίδευσης αποτελούν το 8% του πληθυσμού έναντι 4,9% στις αγροτικές περιοχές.

Οι απόφοιτοι στοιχειώδους εκπαίδευσης αποτελούν με 53,2% την πλειοψηφία του πληθυσμού, ενώ στις αγροτικές περιοχές της πατρίδας μας το ποσοστό αυτό είναι 56,4%.

Ο αριθμός των ατόμων που δεν τελείωσαν στοιχειώδη εκπαίδευση είναι 23% και των αγροτικών περιοχών 21,5%.

Οι αγράμματοι με ποσοστό 11,7% είναι αναλογικά λιγότεροι απ΄ ότι στις αγροτικές περιοχές όπου είναι 14,9%.

Η συμμετοχή των γυναικών στις ανώτερες βαθμίδες εκπαίδευσης δεν διαφοροποιείται σημαντικά από των ανδρών συγκριτικά με τις άλλες αγροτικές περιοχές. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι οι άνδρες φοιτούντες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτελούν το 2,3% του πληθυσμού έναντι του 1,8% των γυναικών. Οι γυναίκες απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης με ποσοστό 4,8% είναι περισσότερες απ' ότι οι άνδρες με 3,2%, ενώ η συμμετοχή των γυναικών στους αγράμματους με ποσοστό 8,7% είναι ιδιαίτερα υψηλή σε σύγκριση με τη συμμετοχή των ανδρών (3%), κάτι που ισχύει και στις άλλες αγροτικές περιοχές.

Από τα παραπάνω, που είναι στοιχεία της ΕΣΥΕ με βάση την απογραφή του 1991, απεικονίζεται η υψηλή συμμετοχή των κατοίκων της Τροιζηνίας στις ανώτερες βαθμίδες εκπαίδευσης σε σχέση με αυτή των αγροτικών περιοχών.

ε) Περιβάλλον – Οικοσυστήματα

Το φυσικό περιβάλλον της Τροιζηνίας είναι πολύμορφο και εναλλάσσεται στις πεδινές και ημιορεινές περιοχές. Οι περιοχές δημιουργούν μικρούς ή μεγαλύτερους όρμους.

Στο νησί του Πόρου υπάρχουν εκτεταμένα δάση χαλεπίου πεύκης **(Pinus halepensis).** Τα δάση του Πόρου διασώθηκαν γιατί, σύμφωνα και με την εκτίμηση του Δασαρχείου, ιστορικά η βασική δραστηριότητα στον

Πόρο ήταν η κτηνοτροφία και η εκμετάλλευση της ρητίνης των πεύκων, δραστηριότητα που προστάτευσε τα δάση από την κτηνοτροφία.

Τα δάση του Πόρου είναι υγιή και καλά συντηρημένα. Προστατεύονται από τα ατυχήματα και τις πυρκαγιές που μπορεί να προκληθούν από τους τουρίστες, επειδή στον Πόρο οι τουριστικές διαδρομές περιορίζονται στη νότια παραλιακή ζώνη του νησιού.

Στην υπόλοιπη Τροιζηνία το οικοσύστημα είναι γεωργικό και και οι δασικές εκτάσεις εκτείνονται στα ορεινά, ενώ υπάρχει παρόχθια βλάστηση που αναπτύσσεται στις όχθες των ρεμάτων, όπου κυριαρχούν διάφορα υδρόφιλα είδη καθώς και πλουσιότατη μακκία βλάστηση που αναπτύσσεται στις λοφώδεις υποορεινές περιοχές.

Οι δασωμένες εκτάσεις έχουν χαρακτηριστικό είδος τον χαλέπιο πεύκη (**Pinus halepensis**). Επιπλέον παρουσιάζονται πλατάνια (**Platanus orientalis**) και κυπαρίσσια (**Cupressus sempervirens**). Στα δάση επίσης απαντώνται η λυγαριά (**Vitex agnus – castus**), η μυρτιά (**Myrtus communis**), η βελανιδιά (**Querqus coccifera**),ο γαύρος (**Carpinus betulus**), η αριά (**Querqus ilex**) και η ερείκη η δενδρώδης (**Erica arborea**).

Τα **φρυγανικά** οικοσυστήματα που αναπτύσσονται ανάλογα με τα λιθολογικά χαρακτηριστικά είναι:

- Φρύγανα με **Sarcopoterium spinosum** (αστοιβή) , που κυρίως εμφανίζονται σε φλύσχη και βρίσκονται σε εγκαταλελειμμένες καλλιέργειες (χέρσα μέρη).
- Φρύγανα με **Thymus capitatus** (θυμάρι) σε ασβεστολιθικά εδάφη, με μεγάλο ποσοστό χαλικιών και βράχων.
- Φρύγανα με **Anthylis hermanniae** (αλογοθύμαρο) ή **Sarcopoterium spinosum** (αστοιβή) ή **Genista acanthoclados** (αφάνα) ή **Thymus capitatus** (θυμάρι) σε δυσπρόσιτους τόπους παλαιών καλλιεργειών.

- Φρύγανα με **Phomis fruticosa** (ασφάκα), **Salvia officinalis** (φασκομηλιά), **Salvia triloba** (αλιστρακιά), **Salvia sclarea** (γοργόγιαννη) σε βραχώδεις ασβεστολιθικές ή δολομιτικές ξηρές περιοχές με αρκετά μεγάλες κλίσεις.

Η μακκία τέλος της Τροιζηνίας είναι πλουσιότατη και εκεί εναλλάσσονται θαμνώνες με **Arbutus unedo** (κουμαριά), **Erica arborea** (ρείκι), **Olea europaea var. silvestris** (αγριελιά), **Pistacia lentiscus** (σχίνος) με παραλιακούς και εσωτερικούς θαμνώνες με **Juniperus phoenica** (αρευτιά).

Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι **η Τροιζηνία διαθέτει μία από τις πλουσιότερες της πατρίδας μας αρωματική και φαρμακευτική χλωρίδα.** Με προμελέτη η οποία πραγματοποιείται αυτό τον καιρό, καταγράφονται περισσότερα από 150 αυτοφυή αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά και είναι σε εξέλιξη (με ιδιωτική πρωτοβουλία), καλλιέργεια σημαντικού αριθμού στρεμμάτων ρίγανης. Από τη δρόγη της ρίγανης και κατόπιν διπλής απόσταξης εξάγεται **καρβακρόλη**, η οποία αποτελεί φυσικό αντιβιοτικό και αυξητικό παράγοντα για τα μικρά χοιρινά και τα κοτόπουλα. Γίνεται αντιληπτό το τεράστιο παγκόσμιο ενδιαφέρον αυτού του προϊόντος, στο παρόν και στο μέλλον, (μετά μάλιστα τα διατροφικά σκάνδαλα των διοξινών, της σπογγώδους εγκεφαλοπάθειας κ.λ.π.) και το οποίο προϊόν είναι «πατενταρισμένο», διεθνώς από Έλληνα επενδυτή **(κ. Φ.Νίτσας)**, ο οποίος συμβάλλεται με τον παραγωγό ρίγανης και ο ίδιος συμβάλλεται με τον Αγγλικό οίκο, ο οποίος απορροφά το προϊόν και το διοχετεύει στην Πανευρωπαϊκή και Αμερικανική αγορά. Όλο το εγχείρημα δηλ. της καλλιέργειας της ρίγανης αποτελεί μοντέλο συμβολαιακής γεωργίας που είναι και το ζητούμενο μοντέλο γεωργίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η πανίδα της Τροιζηνίας συναρτάται από το γενολογικό υπόβαθρο. Αυτό είναι ασβεστολιθικό και η φυτική διάπλαση (πευκοδάση ή θαμνώνες)

και οι εν γένει κλιματολογικές συνθήκες επιτρέπουν τη διαβίωση συγκεκριμένης ποικιλίας ειδών πανίδας.

Η χλωρίδα αποτελεί τη βάση των αυτότροφων οργανισμών της τροφικής αλυσίδας και από εκεί και πέρα οι καταναλωτές πρώτης, δεύτερης, τρίτης κ.ο.κ. τάξης, δηλαδή η παρουσία των ανώτερων ειδών, εξαρτάται από την παρουσία των κατώτερων ειδών και γενικότερα την ύπαρξη των κατάλληλων οικολογικών θώκων για την ανεύρεση τροφής και την αναπαραγωγή.

Η χαρακτηριστική πανίδα είναι λαγοί, αγριοκούνελα, χερσαίες χελώνες, ημερόβιες σαύρες, ασβοί, ποικιλία φιδιών, νυχτερίδες, ποντίκια, αρουραίοι, αλεπούδες κ.α.

Ενδημικά είδη ορνιθοπανίδας είναι οι πέρδικες, κάργιες, κοράκια, κουκουβάγιες, μπούφοι κ.ά.

Διερχόμενα είδη ορνιθοπανίδας είναι τα τρυγόνια, ορτύκια, μπεκάτσες, τσίχλες κ.ά.

Στις απόκρημνες ανατολικές ακτές του Πόρου φωλιάζουν θαλασσοπούλια. Την τελευταία δεκαετία έχει απαγορευτεί παντελώς το κυνήγι στο νησί του Πόρου, στο δάσος του οποίου φωλιάζουν πολλά είδη πανίδας και ορνιθοπανίδας από αυτά που αναφέραμε.

στ) Υδροβιότοπος Ψήφτας (Παρ/μα σελ. 35-50)

Θα ήταν σφάλμα αν δεν κάναμε μια συνοπτική περιγραφή του υδροβιότοπου της Ψήφτας, ο οποίος μαζί με το Μουστό της Κυνουρίας αποτελούν τους σημαντικότερους υδροβιότοπους της Ανατολικής Πελοποννήσου. Ανήκει στον υγροτοπικό τύπο των «παράκτιων υγρότοπων» που είναι από τους πλέον απειλούμενους στον ελλαδικό και διεθνή χώρο.

Ο υδροβιότοπος της Ψήφτας βρίσκεται στο μυχό του κόλπου της Καλλονής (Ν.Α. άκρο του κόλπου της Επιδαύρου) και δημιουργήθηκε

στην εκβολή του Χρυσορόοντα ποταμού (υπάρχουν μαρτυρίες του Παυσανία του περιηγητή). **Ο Παυσανίας άλλωστε αναφέρεται και στην ύπαρξη κοντά στην Φοιβαία λίμνη, την Ψήφτα, δηλαδή, μια στρεπτής ελιάς, επί της οποίας μπερδεύτηκαν τα ηνία του Ιππόλυτου και ανατράπηκε το άρμα του.**

Ο υδροβιότοπος της Ψήφτας περιλαμβάνει ποικιλία βιοτόπων, όπως μικρή λιμνοθάλασσα, αλοφυτικά έλη, αλίπεδα, καλαμιώνες, θαμνώδεις διαπλάσεις αλμυρικιών (**Tamarix sp**), αμμώδη παραλία, λόφους με ελαιόδεντρα και μεσογειακού τύπου βλάστηση (μακκία), πλούσια παρόχθια βλάστηση. Έχει ρηχά νερά. Είναι ένας τυπικός υγρότοπος που το χειμώνα πλημμυρίζει, ενώ το καλοκαίρι παρατηρείται μείωση της υδατικής επιφάνειας, δημιουργώντας αλίπεδα και χαμηλή αλοφυτική βλάστηση (**Salicornia sp**).

Όσον αφορά τη χλωρίδα και τη βλάστηση έχουν αναγνωριστεί υδρόβιες, ελόβιες και αλλόφιλες διαπλάσεις με χαρακτηριστικά υδρόβια, ελάβια, αλλόφιλη, αμμόφιλη, υδροχαρή και χερσαία βλάστηση. Οι προαναφερθείσες διαπλάσεις συγκροτούνται από ομάδες χαρακτηριστικών φυτοκοινωνιών όπως **Phragmitetea, Arthrocnemetea**.

Στις υδρόβιες, ελόβιες διαπλάσεις συμμετέχει κυρίως η φυτοκοινωνία, που ταξινομείται στην κλάση **Phragmitetea** με κυρίαρχο είδος το **Phragmites communis** (καλάμι), το οποίο συγκροτεί τους γνωστούς καλαμιώνες. Τέτοιους καλαμιώνες συναντάμε στην όχθη των ελωδών και λιμναίων τμημάτων του υγρότοπου, καθώς και στα κανάλια.

Οι αλοφυτικές φυτοκοινωνίες, που αναπτύσσονται στα αλατούχα εδάφη, τα γνωστά αλίπεδα, τα οποία αφθονούν στον υγρότοπο, ταξινομούνται στην κλάση **Arthrocnemetea (Salicornietea)**. Χαρακτηριστικά και συνοδό είδος των φυτοκοινωνιών αυτών είναι η **Salicornia europaea** (αλμυρίκι).

Ο υδροβιότοπος της Ψήφτας έχει όμως τεράστια σημασία για τα μεταναστευτικά πουλιά, σαν σταθμός ξεκούρασης και ανεφοδιασμού, ιδιαίτερα την άνοιξη, λόγω γεωγραφικής θέσης και είναι ένας εκ των ελάχιστων υγρότοπων της νότιας Ελλάδας με τέτοια σημασία. Την άνοιξη, όταν τα πουλιά αυτά καταφθάνουν εξαντλημένα από την πτήση τους πάνω από την άγονη έρημο και τη Μεσόγειο θάλασσα, η ύπαρξη ενός τέτοιου υγρότοπου είναι σωτήρια για την επιβίωσή τους. Τα πουλιά βρίσκουν τροφή, κούρνιασμα και ασφάλεια (αν χρειασθεί). Αποτελεί σημαντικό καταφύγιο για διαχειμάζοντα πουλιά, κυρίως κύκνους, ερωδιούς και πάπιες. Σε περιπτώσεις βαρυχειμωνιάς οι αριθμοί των πουλιών αυξάνονται καθώς και η ποικιλία των ειδών. Με τις μέχρι τώρα μαρτυρίες και παραστάσεις ειδικών ορνιθολόγων έχει εκτιμηθεί ότι 89 είδη πουλιών από 34 διαφορετικές οικογένειες μεταναστεύουν ή διαχειμάζουν στον υδροβιότοπο της Ψήφτας.

Προστατεύεται από τις διατάξεις:
του Ν. 1650/86 για το περιβάλλον,
του Ν. 1739/87 για τους υδατικούς πόρους,
της **σύμβασης Ραμσάρ**, Ν.Δ. 191/74 άρθρο 1 και 4, κατά την οποία δεν προστατεύονται μόνο οι υγρότοποι του καταλόγου αλλά όλοι ανεξαιρέτως οι υγρότοποι του συμβαλλόμενου κράτους,
της **σύμβασης Βέρνης**, Ν. 1335/83 για τη διατήρηση της Ευρωπαϊκής άγριας ζωής και των φυσικών βιοτόπων,
της **σύμβασης Βόννης**, για τη διατήρηση των μεταναστευτικών ειδών,
της **σύμβασης Βαρκελώνης**, Ν. 855/78, άρθρο 1 και 3 για την προστασία της Μεσογείου από τη ρύπανση,
του δασικού κώδικα του Π.Δ. 67/81,
του αλιευτικού κώδικα,
της οδηγίας 79/409 για τη διατήρηση των άγριων πουλιών, και
της οδηγίας 92/43 για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της

άγριας πανίδας και αυτοφυούς χλωρίδας.

Επίσης υπάρχει απαγόρευση κυνηγιού σε έκταση 1480 στρ. στην περιοχή και εμπίπτει στα όρια της κηρυγμένης ως **«εξαιρέτου φυσικού κάλλους»** περιοχής από το ΥΠΠΟ (ΦΕΚ 849/Β/79) (Παρ/μα σελ. 11-13).

Περισσότερες λεπτομέρειες για τον υδροβιότοπο της Ψήφτας αναφέρονται στο παράρτημα.

Ο υδροβιότοπος της Ψήφτας αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι της φυσικής κληρονομιάς της πατρίδας μας και σαν τέτοιο πρέπει να προστατευθεί. Γιατί, όπως και οι άλλοι υγρότοποι, είναι οικοσύστημα μεγάλης μορφής. Άλλωστε είναι σημαντικός ο ρυθμιστικός ρόλος του στη στάθμη των υπόγειων υδάτων, ιδίως όταν είναι αλμυρά, με το να περιορίζουν το μέτωπο ανάμειξης του γλυκού και θαλάσσιου νερού, στην υδρολογική ισορροπία, τη διάβρωση, τη γεωργία, την ιχθυοπονία, την άγρια πανίδα, την αναψυχή, τον πολιτισμό και όλες εκείνες τις λειτουργίες από τις οποίες απορρέουν σημαντικές αξίες για τον άνθρωπο.

ζ) Περιοχή εξαιρέτου φυσικού κάλλους (Παρ/μα σελ. 14-34 & 51-60)

Μια μεγάλη έκταση της Τροιζηνίας έχει χαρακτηριστεί σαν περιοχή εξαιρέτου φυσικού κάλλους.

Στο ΦΕΚ 849/Β/25.9.79 αναφέρεται:

«περί κηρύξεως περιοχής επαρχίας Τροιζηνίας ως εξαιρέτου φυσικού κάλλους».

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

έχοντας υπ΄ όψη :

1. Τις διατάξεις του Νόμου 400/1976 (ΦΕΚ 203/Α/1976) «περί Υπουργικού Συμβουλίου και Υπουργείων»

2. Τις διατάξεις του Κ.Ν. 5351/32 «περί Αρχαιοτήτων»

3. Γνωμοδότηση του Τοπικού Συμβουλίου Μνημείων Αττικής και Νήσων, όπως διατυπώθηκε στην 3 14.3.79 συνεδρία του, αποφασίζουμε :

Κηρύσσουμε ως τοπίο εξαιρέτου φυσικού κάλλους για λόγους προστασίας της περιοχής την παραλιακή ζώνη της Τροιζηνίας από το Γαλατά έως τα όρια του Νομού Αργολίδας (στην οποία συμπεριλαμβάνονται ο όρμος του Βιδίου, της Καλλονής, της Αγίας Άννας και η ακτή της Δρυόπης)και σε πλάτος που ορίζεται από την παραλία έως και τις κορυφογραμμές, όπως σημειώνεται στο σχετικό τοπογραφικό διάγραμμα.

Η απόφαση αυτή, μαζί με το τοπογραφικό διάγραμμα να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήναι, 14 Ιουνίου 1979

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΝΙΑΝΙΑΣ

η) Κλίμα και ανάγλυφο εδάφους

Τα μετεωρολογικά στοιχεία που παρατίθενται στους πίνακες του παραρτήματος εμφανίζουν ανάγλυφα ένα εύκρατο και Μεσογειακό κλίμα με ήπιο και σχετικά υγρό χειμώνα, όπου τα ακραία καιρικά φαινόμενα (παγετός, ισχυροί άνεμοι κ.λ.π.) είναι σπανιότατα ή ελλείπουν ολοκληρωτικά. Υπάρχουν περιοχές όπως ο κάμπος της Καλλονής, τα Βλαχεϊκά κ.ά. όπου η θερμοκρασία δεν κατεβαίνει κάτω από τους +2°C.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του κλίματος της Τροιζηνίας, τα οποία αποδίδουν ιδιαίτερο ποιοτικό χαρακτήρα στα παραγόμενα προϊόντα της περιοχής (ελαιόλαδο, εσπεριδοειδή, ανθοκομικά) είναι:

- Η μέση ετήσια βροχόπτωση που το ύψος της είναι περίπου 550mm.

- Ο ήπιος και γλυκός χειμώνας και το σχετικά ξηρό και ζεστό καλοκαίρι με μέσες θερμοκρασίες 9- 10°C και 27-28°C αντίστοιχα.

- Ο λαμπρός και ηλιόλουστος ουρανός και η μεγάλη ηλιοφάνεια, δεδομένα που συνιστούν πάντοτε ιδεώδη προϋπόθεση για καλά και ποιοτικά προϊόντα.

- Οι μέτριας έντασης βόρειοι άνεμοι, που περιορίζουν σημαντικά την ατμοσφαιρική υγρασία, επικίνδυνη πολλές φορές για σημαντικές βλάβες σε κρίσιμα βλαστητικά στάδια των καλλιεργειών (ανθοφορία ελιάς κ.λ.π.)

Επιπλέον η λοφώδης γενικά διαμόρφωση του εδάφους ευνοεί τον αερισμό και την πρόσληψη ηλιακού φωτός καθ΄ όλη τη διάρκεια της ημέρας, στοιχεία απαραίτητα για μια σωστή καλλιέργεια και την ποσοτική και ποιοτική απόδοση της ελιάς, των εσπεριδοειδών και των ανθοκομικών προϊόντων.

θ) Η καλλιέργεια της ελιάς στην Τροιζηνία

Η ελιά καλλιεργείται από αρχαιοτάτων χρόνων στην περιοχή της Τροιζηνίας. **Ο Βαυαρός αρχαιολόγος και γλωσσολόγος Μιχαήλ Δέφνερ ανακάλυψε κατόπιν ανασκαφών, το 1909 στα Μέθανα τον παλαιότερο «ληνό» που υπήρξε στην Ελλάδα περί το 4.000 π.Χ. Τα επόμενα ευρήματα περί το ελαιόλαδο ανακαλύφθηκαν στην Κρήτη και η παλαιότητά τους τοποθετείται αρκετά εκατοντάδες χρόνια μετά.** Ο Δέφνερ τα αναφέρει αυτά σε δύο αρχαιολογικές μελέτες που εξέδωσε με τον τίτλο **«Έκθεση των ανασκαφών εν τη Χερσονήσω των Μεθάνων» και «περί ελαιουργίας και οινοποιίας παρά τοις αρχαίοις».**

Η εγκυκλοπαίδεια του ΗΛΙΟΥ (τόμος 9ος, σελίδα 874) αναφέρει για τα παραπάνω : «Η υπό του Δέφνερ ανεύρεσις εις τι οροπέδιο των Μεθάνων του αρχαιοτέρου παρ'ημίν ελαιοτριβείου (υπολογίζεται ότι εχρησιμοποιείτο τούτο κατά την Δ΄ π.Χ. χιλιετηρίδα) μαρτυρεί ότι η χρήσις του ελαίου ήτο επαρκώς γνωστή από της εποχής ακόμα εκείνης. Αι ανασκαφαί της Κνωσού έφεραν εις φως λύχνους της πρωτομινωϊκής εποχής (προ του 3.000 π.Χ.)».

Όμως και ιστορικά αναφέρεται από τον **Παυσανία τον Περιηγητή** η παρουσία της ελιάς στην Τροιζηνία. **Στα Κορινθιακά του ο Παυσανίας**

περιγράφει ότι ο Ηρακλής είχε ακουμπήσει το ρόπαλό του κοντά στο άγαλμα του Ερμή του Πολύγιου, που βρίσκεται στην Τροιζήνα και το οποίο ρόπαλο ήταν από αγριελιά, και αυτό σύμφωνα με την παράδοση ξαναβλάστησε και είναι ακόμα φυτρωμένη ελιά.

Ο Παυσανίας επίσης περιγράφει το θάνατο του Ιππόλυτου, του γιού του Θησέα, αναφέροντας ότι σε μια στρεπτή ελιά κοντά στην Ψήφτα μπερδεύτηκαν τα ηνία, ανατράπηκε το άρμα και ο Ιππόλυτος σκοτώθηκε.

Ακόμα και σήμερα όμως υπάρχουν στην Τροιζηνία (Καλλονή, Μέθανα, Καραπολίτι) ελαιόδεντρα - μνημεία της φύσης, εκατοντάδων ή και χιλιάδων χρόνων, υπογραμμίζοντας με την παρουσία τους το «παλαιότατο» της καλλιέργειας της ελιάς στην περιοχή (Παρ/μα σελ.2-3).

Οι ποικιλίες ελιάς που καλλιεργούνται σήμερα στην Τροιζηνία είναι το **Μανάκι** και η **Κορωνέϊκη**.

Το **Μανάκι** είναι η παραδοσιακή ποικιλία που καλλιεργείται από εκατοντάδων χρόνων στην περιοχή. Καταλαμβάνει το **95%** της καλλιεργούμενης με ελιά έκτασης της Τροιζηνίας και υπάρχουν δένδρα υπεραιωνόβια, όπως και δένδρα νεαρά. Περίπου το **20%** των καλλιεργούμενων με Μανάκι ελαιώνων είναι ποτιστικοί.

Το Μανάκι της Τροιζηνίας αποτελεί παραλλαγή της κλασσικής ποικιλίας Μανάκι, που με διάφορες ονομασίες απαντάται σε πολλές περιοχές της Ελλάδος. (Κοθρέϊκη στην Φθιώτιδα και Φωκίδα, Κορινθιακή στην Αργολιδοκορινθία, Μανακολή ή Γλυκομανακολή στην Κυνουρία κ.ά.)

Ο Ν. Λύχνος στο βιβλίο του «το Δένδρον της Ελαίας», τόμος Α΄ σελ.309, έκδοση 1948, αναφέρει περιγράφοντας την ποικιλία Κοθρέϊκη.

«Εις το κτήμα του Δημοσίου (Γκρόμαν), εις την απέναντι του Πόρου περιφέρειαν της Πελοποννήσου Γαλατά, δένδρα μεγάσωμα διαφοράς Κοθρεϊκης παράγουν κατά τα έτη εσοδείας μέχρι 120 οκ.

καρπού κατά δένδρον... Αι ελαίαι εκεί έχουν καλλιεργηθεί επιστημονικώς..... εξ άλλου η βιομηχανική απόδοση εις έλαιον ανέρχεται εκεί κατά μέσον όρον εις 27% περίπου....»

Ο Λύχνος με την ορολογία **διαφορά** αναφέρεται στην παραλλαγή ή και στην ποικιλία («Το Δένδρον της Ελαίας», Τόμος Α, σελ.184, παρ. 38: «Κατάταξις των ελληνικών διαφορών ελαίας»). Έχουμε λοιπόν μια παραλλαγή της Κοθρέικης που την ονομάζουμε **Μανάκι Τροιζηνίας**, μιας και πράγματι και όσον αφορά την παραγωγή ελαιόκαρπου όσο και το ποσοστό ελαιόλαδου, οι διαφορές είναι σημαντικές και χαρακτηριστικές της ιδιαιτερότητας. Οι 120 οκάδες, **δηλ. τα 155 περίπου κιλά** (1 οκά = 1280 γραμμάρια) αποτελούν δείγμα ποσοτικής υπεροχής της συγκεκριμμένης παραλλαγής, της ελιάς **Μανάκι Τροιζηνίας**, έναντι των άλλων (Κοθρεϊκη κλπ), που σύμφωνα με το Λύχνο παράγουν περί τις 70 οκ. καρπού και περιέχουν περίπου 22% ελαιόλαδο. Δεν είναι όμως μόνο η ποσοτική υπεροχή της παραλλαγής **Μανάκι Τροιζηνίας** σε ελαιόκαρπο και ελαιόλαδο. Από τις χημικές αναλύσεις που υπάρχουν στο παράρτημα και τα σχόλια που τη συνοδεύουν εμφαίνονται **τα ιδιαίτατα ποιοτικά χαρακτηριστικά του ελαιολάδου που προέρχεται από το Μανάκι Τροιζηνίας και το καθιστούν ένα άριστης ποιότητας ΕΞΤΡΑ ΠΑΡΘΕΝΟ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ.**

Επίσης πρέπει να σημειωθεί ότι η αναφορά του Λύχνου **στο «κτήμα του Δημοσίου (Γκρόμαν)»** αφορά το κτήμα που **ο παππούς του αιτούντος Γεώργιος Γρώμαν** αγόρασε το 1918 όταν πρωτοεγκαταστάθηκε στην Τροιζηνία και μέρος του παραχώρησε το 1945 στο Ελληνικό Δημόσιο. Στο σημείο αυτό σήμερα (και από πολλών δεκαετιών) βρίσκεται εγκατεστημένος ο Δενδροκομικός Σταθμός Πόρου. **Οι ελιές του κτήματος αυτού, το οποίο ο Λύχνος προφανώς επισκέφθηκε μεταξύ 1945 και 1947, (όταν συνέγραψε τον Α΄ τόμο του βιβλίου του), καλλιεργημένος με επιστημονικό τρόπο από τον Κλεάνθη**

Γρώμαν (θείο του αιτούντος Ιωάννη Γρώμαν, ο οποίος ήταν γεωπόνος και είχε αναλάβει τη διαχείριση της περιουσίας από το 1931), απέδιδαν αυτές τις θαυμάσιες αποδόσεις που ο Λύχνος περιγράφει.

Η Κορωνέϊκη πρωτοεγκαταστάθηκε στην Τροιζηνία και συγκεκριμένα το 1969 από τον Ιωάννη Γρώμαν, ο οποίος έφερε 1600 δένδρα ελιάς **Κορωνέϊκη** από τη Μεσσηνία. Για 15 περίπου χρόνια τα δένδρα αυτά ήταν και τα μοναδικά ολόκληρης της επαρχίας. Από το 1985 και μετέπειτα η καλλιέργειά της εξαπλώνεται σε αρδευόμενους αγρούς και σήμερα καταλαμβάνει το **5%** των καλλιεργούμενων με ελιά εκτάσεων της Τροιζηνίας που στη συντριπτική τους πλειοψηφία είναι ποτιστικοί.

Σήμερα στην Τροιζηνία καλλιεργούνται περί τις **900.000 ελαιόδεντρα**, η παραγωγή, με όλες τις αυξομειώσεις των ετήσιων κλιματολογικών συνθηκών, της παρενιαυτοφορίας κ.λ.π., εγγίζει ή και ξεπερνά σε καλή χρονιά τους **3.000 τόννους** (με μέσο όρο της τελευταίας 15ετίας τους 1.500 περίπου τόννους) και υπάρχουν 15 ελαιοτριβεία, εκ των οποίων τα επτά (7) είναι φυγοκεντρικά και τα υπόλοιπα κλασσικά. Κάθε χρόνο πάντως λειτουργούν τα φυγοκεντρικά και λίγα κλασσικά, ενώ τα υπόλοιπα περιστασιακά και ανάλογα με το μέγεθος της παραγωγής.

Όσον αφορά τις καλλιεργητικές τεχνικές, που αναλυτικά περιγράφονται στο κυρίως σώμα της παρουσίασης αυτής, θα ήταν φρόνιμο να κάνουμε μία επισήμανση. Από πολλές δεκαετίες πριν (του '50,'60 και '70), τότε που η άσκηση του γεωπονικού επαγγέλματος ήταν λειτούργημα και ιεραποστολή, κάποιοι σημαντικοί γεωπόνοι που υπηρέτησαν στην Τροιζηνία (Παλαιολόγου, Νικολάκος, Κεραμίδας) μαζί με επιφανείς και πρωτοπόρους καλλιεργητές (Γρώμαν κ.ά.) μετέφεραν ένα πλούτο γνώσεων σε πολλούς παραγωγούς που είχαν μεράκι και θέληση να μάθουν και να εφαρμόσουν. Κρίναμε σκόπιμο, μέρος από αυτά τα διδάγματα (που δεν αποτελούσαν γνώσεις – παπαγάλους, αλλά ήταν προϊόν υψηλού επιπέδου γνώσης και μάθησης

διδασκόντων και διδασκομένων) να τα μεταφέρουμε αναλυτικά χωρίς η γραφή μας να κινδυνεύει να χαρακτηριστεί πλατειαστική, αλλά να περιγράψει μεθόδους και εφαρμογές που οι πολλοί καλλιεργητές της Τροιζηνίας τις έχουν κάνει «κτήμα» τους. Σαν φόρο τιμής λοιπόν σ' αυτούς τους πρωτοπόρους «δάσκαλους», αλλά και στους γνώστες ελαιοκαλλιεργητές της Τροιζηνίας, είμαστε αναλυτικοί στο κεφάλαιο που αφορά τις καλλιεργητικές τεχνικές.

Οι νέοι ελαιώνες της Τροιζηνίας φυτεύονται σε αποστάσεις δένδρων ανά 5-7 m , δηλ. **20-40 δέντρα / στρ.** Είναι στη συντριπτική τους πλεοψηφία αρδευόμενοι.

Η κατεργασία του εδάφους γίνεται με μηχανικό τρόπο και οι ελαιοκαλλιεργητές που χρησιμοποιούν ζιζανιοκτόνα τείνουν να εκλείψουν.

Ως προς την άρδευση γίνεται με σταγόνες ή σπρίνκλερ με λάστιχα εδάφους ή εναέρια σε χρονικές περιόδους που πράγματι χρειάζεται νερό το δέντρο της ελιάς και όσον αφορά την καρπόδεση αλλά και την καρποφόρο βλάστηση επίσης.

Το κλάδεμα αποτελεί, μαζί με το πότισμα και τη σωστή λίπανση, τον ακρογωνιαίο λίθο που ελιά τείνει στην **επετειοφορία** στους αρδευόμενους αγρούς της Τροιζηνάις και υπακούει πάντοτε στην γενική αρχή **ότι για να έχουμε άριστη ποιότητα ελαιόκαρπου και ελαιόλαδου το δέντρο της ελιάς πρέπει να φωτίζεται και να αερίζεται καλά. Και αυτό, ως γνωστόν, μόνο με σωστό και επίκαιρο κλάδεμα επιτυγχάνεται.**

Όσον αφορά τη λίπανση και τη φυτοπροστασία, η οικολογική συνείδηση των περισσότερων ελαιοκαλλιεργητών, έχουν οδηγήσει σε επεμβάσεις ήπιες και συμβατές με το περιβάλλον (οργανικές λιπάνσεις, τοποθέτηση δακοπαγίδων κ.ά.). Δεν είναι τυχαίο άλλωστε το γεγονός το περί τα 4000 στρέμματα ελαιώνων στην Τροιζηνία καλλιεργούνται βιολογικά.

Η συγκομιδή του ελαιόκαρπου ξεκινά το Νοέμβριο και τελειώνει το Φεβρουάριο, με μήνες αιχμής τους **Δεκέμβριο- Ιανουάριο**. Η Τροιζηνία είναι υπερπρώϊμη περιοχή (προπάντων ορισμένα σημεία της όπως η Καλλονή και τα Βλαχέϊκα) και έτσι και το Νοέμβριο ο καρπός δεν είναι άγουρος, απλά η σχέση καρπού προς ελαιόλαδο την εποχή αυτή δεν είναι η χαρακτηριστική της περιοχής.

Η συγκομιδή γίνεται μόνο με χτένες ή ελάχιστα και με τα χέρια. Ο «βάναυσος» τρόπος συγκομιδής του ραβδισμού, που αποτελεί την αιτία «μύριων όσων κακών» για την ελαιοκαλλιέργεια, δεν εφαρμόσθηκε ποτέ στην Τροιζηνία.

Ο ελαιόκαρπος μόλις συγκομισθεί «σακιάζεται» σε σάκους από φυτικές ίνες (γιούτα) που διευκολύνουν τον αερισμό και μεταφέρεται στο λιοτρίβι, αφού στο σύνολο σχεδόν των περιπτώσεων αυτό έχει προκαθορισθεί. Αν χρειασθεί να παραμείνει για 1 ή 2 εικοσιτετράωρα στην αποθήκη, τότε οι σάκοι τοποθετούνται σε παλέτες και σε χώρους στεγασμένους, καλά αεριζόμενους και προστατευμένους από τον ήλιο και τη βροχή. Τα τελευταία χρόνια ορισμένοι ελαιοκαλλιεργητές, που είναι και εσπεριδοπαραγωγοί, τοποθετούν τον ελαιόκαρπο σε διάτρητα πλαστικά τελάρα, με ότι καλό αυτό συνεπάγεται για τον αερισμό του.

Στα ελαιοτριβεία της Τροιζηνίας (σε μεγάλο ποσοστό φυκεντρικά, τα υπόλοιπα κλασσικά) ο ελαιόκαρπος ακολουθεί τη διαδικασία : Παραλαβή – τροφοδοσία – αποφύλλωση – πλύσιμο – σπάσιμο – άλεση – μάλαξη – παραλαβή ελαιόλαδου από την ελαιοζύμη – τελικός διαχωρισμός. Η διαδικασία αυτή γίνεται **με όλους τους κανόνες που επιβάλλει η καθαριότητα, η ταχύτητα, η ιδανική θερμοκρασία (π.χ. κατά τη θέρμανση της ελαιοζύμης η θερμοκρασία δεν ξεπερνά τους 29°C) κ.λ.π.**

Η συσκευασία και τυποποίηση του ελαιόλαδου γίνεται με όλους τους κανόνες της τεχνικής και της επιστήμης και όπως περιγράφεται και

στο κυρίως κείμενο το τυποποιητήριο της **ΜΑΓΟΥΛΑ ΡΑΣΤΩΝΗ Α.Ε.** αποτελεί μοντέλο τυποποιητήριου για τον Ελλαδικό χώρο.

Τα οργανοληπτικά, φυσικά και **χημικά** χαρακτηριστικά του ελαιόλαδου της Τροιζηνίας περιγράφονται αναλυτικά στο κυρίως κείμενο. Απλώς επιγραμματικά αναφέρουμε ότι **το χρώμα** είναι κίτρινο-πρασινοκίτρινο ανάλογα με το βαθμό ωρίμανσης του συλλεχθέντος καρπού και την ποικιλία και αποκτά διαυγή εμφάνιση μετά από σύντομο χρονικό διάστημα, λόγω της καθίζησης της περιεχόμενης υγρασίας, **η γεύση** ευχάριστη με βάση το γλυκό ή το πικρό, ανάλογα με το βαθμό ωρίμανσης του καρπού, και το **άρωμα** φρουτώδες φρεσκοκομμένου καρπού που με τη σωστή συντήρηση επικρατεί στο συνολικό άρωμα για αρκετούς μήνες μετά την ελαιοποίηση.

Ως προς τα **χημικά** χαρακτηριστικά όλα είναι όχι απλά εντός των ορίων της κοινοτικής νομοθεσίας, αλλά κάποια εξ αυτών παρουσίασαν εντυπωσιακά χαμηλότερες τιμές (οξύτητα, υπεροξείδια, συντελεστές K270, K232, ΔK κ.ά.), πράγμα το οποίο σημαίνει ότι **όχι μόνο ο καρπός συγκομίζεται στον κατάλληλο βαθμό ωρίμανσης αλλά και ότι τηρούνται σε υψηλό βαθμό οι σωστές προϋποθέσεις και συνθήκες δακοκτονίας, συγκομιδής, αποθήκευσης και ελαιοποίησης του καρπού.**

Επιβεβαιωτικό της πιστής τήρησης, όλων των ανωτέρω είναι ότι, συμπαρομαρτούντων και των άριστων εδαφοκλιματικών συνθηκών της Τροιζηνίας και των εξαιρετικών χαρακτηριστικών της ποικιλίας Μανάκι Τροιζηνίας, το μέγιστο ποσοστό (80%) των ελαιολάδων της περιοχής έχουν οξύτητα που κυμαίνεται από 0,2 – 0,6%.

<u>ι) Η εικόνα των άλλων καλλιεργειών της Τροιζηνίας</u>

Η γεωργική παραγωγή στην επαρχία Τροιζηνίας είναι προσανατολισμένη στην παραγωγή ελαιόλαδου, εσπεριδοειδών και

ανθέων.

Η γεωργική γη της επαρχίας Τροιζηνίας, η οποία καλύπτει κυρίως το ηπειρωτικό τμήμα της, ανέρχεται σε **101.000** περίπου στρέμματα, που ένα σημαντικό μέρος τους (**19%**) βρίσκεται σε αγρανάπαυση. Οι δενδρώδεις καλλιέργειες καταλαμβάνουν το **67,6%**, οι αροτραίες το **9%**, οι ανθοκομικές καλλιέργειες το **2%**, οι λαχανόκηποι το **1,5%** και οι αμπελώνες ένα ασήμαντο **0,9%.**

Οι περισσότερες γεωργικές εκτάσεις, σε ποσοστιαία σύγκριση με τις άλλες κοινότητες, βρίσκονται στο Γαλατά (18%), τον Πόρο (στην απέναντι πλευρά του Γαλατά, την ηπειρωτική, από την Αλυκή μέχρι το Λεμονοδάσος, με ποσοστό 17%), τη Δρυόπη (12,1%) και την Τροιζήνα (11,6%).

Το μεγαλύτερο τμήμα των γεωργικών εκτάσεων του Πόρου αποτελείται από δενδρώδεις καλλιέργειες (90,8%). Οι εκτάσεις που διατίθενται για αμπελώνες (0,2%), λαχανόκηπους (0,6%) και αροτραίες καλλιέργειες (0,7%) είναι, όπως και οι αριθμοί δείχνουν, ελάχιστες.

Στα Δημοτικά Διαμερίσματα Δρυόπης, Καρατζά, Μεγαλοχωρίου, Τακτικούπολης, Τροιζήνας και Γαλατά οι δενδρώδεις καλλιέργειες καταλαμβάνουν άνω του 50% των γεωργικών τους εκτάσεων. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στον Γαλατά καλύπτουν το 94, 6% της γεωργικής του γης.

Και στις περιοχές αυτές οι υπόλοιπες κατηγορίες καλλιεργειών καταλαμβάνουν ασήμαντο ποσοστό των γεωργικών τους εκτάσεων. Εξαίρεση αποτελούν τα Δημοτικά Διαμερίσματα Καρατζά, Τακτικούπολης και Μεγαλοχωρίου, όπου οι αροτραίες καλλιέργειες ανέρχονται σε ποσοστά 23%, 12,8% και 9,7% αντίστοιχα.

Τα εσπεριδοειδή (Παρ/μα σελ. 4-10) έχουν ιστορία 200 χρόνων στην Τροιζηνία. Οι πρώτες καλλιέργειες αφορούσαν λεμονιές. Το γραφικό και ξακουστό **Λεμονοδάσος**, που ανήκει στον Πόρο και βρίσκεται στην απέναντι ηπειρωτική πλευρά του Γαλατά, προσεβλήθη το 1873 από

κομμίωση, η οποία το κατέστρεψε ολόκληρο. Ξαναφυτεύθηκε το 1882, με τη συνδρομή του Δήμου. Στην είσοδο του Λεμονοδάσους, πλάι στον Άγιο Σεραφείμ, υπάρχει η επιγραφή: «ΤΟΔΕ ΛΕΜΟΝΟΔΑΣΟΣ ΑΡΙΘΜΟΥΝ ΥΠΕΡ ΤΑΣ 20.000 ΥΨΙΚΟΜΩΝ ΛΕΜΟΝΙΩΝ ΠΡΟΣΕΒΛΗΘΗ ΤΟ 1873 ΥΠΟ ΚΟΜΙΑΣΕΩΣ ΕΝΣΚΗΨΑΣΗΣ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΕΝ ΔΑΜΑΛΑ ΤΟ 1869 ΑΝΑΦΥΤΕΥΘΗ ΔΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΕΝ ΕΤΕΙ 1882-1883 ΔΙΑ ΝΕΡΑΤΖΟΦΥΤΩΝ» (Παρ/μα σελ. 34).

Στην Τροιζηνία λόγω των άριστων εδαφοκλιματικών συνθηκών παράγονται υπερπρώϊμες και όψιμες ποικιλίες εσπεριδοειδών. Στον κάμπο της Καλλονής όπου είναι πλήρως απαλλαγμένος από τον κίνδυνο του παγετού, αφού η θερμοκρασία δεν κατεβαίνει κάτω από τους +2°C το πρώϊμο λεμόνι **Interdonato** και το μανταρίνι **Κλημεντίνη** είναι τα πρώτα απ' όλη την Ελλάδα που ωριμάζουν και διατίθενται στις αγορές της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, σε εξαιρετικά καλές τιμές για τον παραγωγό.

Εδώ θα πρέπει **να σημειωθεί ότι τα πρώτα δέντρα Κλημεντίνης που φυτεύθηκαν στην Τροιζηνία ήσαν το 1961 με προτροπή προς τον πατέρα του, του αιτούντος Ιωάννη Γρώμαν**, ο οποίος σε νεαρή ηλικία είχε μεταβεί στο Μόναχο και είχε δει το εμπορικό ενδιαφέρον που παρουσίαζε η ποικιλία αυτή στις Ευρωπαϊκές αγορές. Τα εμβόλια προέρχονταν από τη Ρόδο.

Έκτοτε η Κλημεντίνη της Τροιζηνίας αποτελεί ιδιαίτερο «κλώνο» με εξαίρετα χαρακτηριστικά γεύσης, τυγχάνει πολύ καλής αποδοχής όσον αφορά την εμπορευσιμότητά της και είναι χαρακτηρισμένη και γνωστή ως **«Κλημεντίνη Πόρου»**. Μάλιστα ο καθηγητής της Δενδροκομίας στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών κ. **Κ. Ποντίκης** την αναφέρει (1993) σαν **ένα από τους πιο γνωστούς κλώνους Κλημεντίνης** μαζί με εκείνους του Αλγερίου, του Ισραήλ, τον SPA- 63 και το Αείγλυκο Ρόδου.

Από τις όψιμες ποικιλίες εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει το **«Οβάλ Βαλέντσια»** που κυρίως καλλιεργείται στον κάμπο της Καλλονής και αποτελεί ένα κλώνο ξεχωριστού ενδιαφέροντος αφού η σχέση σακχάρων προς οξέα είναι πολύ καλή (>10) από τις αρχές Μαρτίου!! Ο κλώνος αυτός δημιουργήθηκε από τις δεκαετίες του ΄50-΄60 στο Δενδροκομικό Σταθμό Πόρου.

Σήμερα στην Τροιζηνία παράγονται περί τους 10.000 τόννους εσπεριδοειδών εκ των οποίων τα λεμόνια καταλαμβάνουν περίπου το 55% της παραγωγής, τα πορτοκάλια το 20% και τα μανταρίνια το 25%.

Αναλυτικά σε μια μέση χρονιά παράγονται:

INTERDONATO	1800 ΤΝ	Τάση αυξητική
ΚΑΡΥΣΤΙΝΟ – ΜΑΓΛΗΝΟ (λίγο)	3800 ΤΝ	Τάση υποχωρητική
NEW HALL	200 ΤΝ	Τάση αυξητική
ΝΑΒΕΛ	300 ΤΝ	
ΜΑΡΛΙΝ	200 ΤΝ	Τάση υποχωρητική
ΒΑΛΕΝΤΣΙΑ	1400 ΤΝ	Τάση αυξητική
ΚΛΗΜΕΝΤΙΝΗ	2000 ΤΝ	Τάση αυξητική
ΚΟΙΝΑ ΣΑΤΣΟΥΜΑ	200 ΤΝ	Τάση υποχωρητική
ΔΙΑΦΟΡΑ (Mineola , Γκρέϊπ φρούτ κ.λ.π.)	100 ΤΝ	

Τα τελευταία χρόνια συνεχώς οι παλιές λεμονιές και πορτοκαλιές εμβολιάζονται με Interdonato, Κλημεντίνη και Βαλέντσια.

<u>Οι ανθοκομικές καλλιέργειες</u> καταλαμβάνουν ένα αξιόλογο τμήμα γης συνολικού μεγέθους 2000 στρ. Οι υπαίθριες καλλιέργειες, σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Γεωργίας του 1994, καταλαμβάνουν **1768 στρέμματα** και οι θερμοκηπιακές **235 στρέμματα**.

Από την έκταση των 1768 στρ. υπαίθριων καλλιεργειών:

- 65 στρ. καλλιεργούνται στο Γαλατά

- 600 στρ. καλλιεργούνται στην Τακτικούπολη
- 500 στρ. καλλιεργούνται στη Δρυόπη
- 35 στρ. καλλιεργούνται στον Καρατζά
- 500 στρ. καλλιεργούνται στην Τροιζήνα
- 68 στρ. καλλιεργούνται στον Πόρο

Από τα 235 στρ. θερμοκηπιακών ανθοκομικών καλλιεργειών τα μισά περίπου βρίσκονται στην Τροιζήνα και τα άλλα μισά στην Καλλονή, Τακτικούπολη και Γαλατά.

Τα 2000 στρ. ανθοκομικών καλλιεργειών της **Τροιζηνίας** ξεπερνούν το **20%** της καλλιεργούμενης με άνθη έκτασης όλης της Ελλάδας (9.900 στρ. το 1994). **Μάλιστα η Τροιζηνία μαζί με τις καλλιεργούμενες με ανθοκομικά είδη εκτάσεις της υπόλοιπης Αττικής (Μαραθώνας-Μενίδι) καταλαμβάνουν το 60% των συνολικά καλλιεργούμενων με άνθη εκτάσεων της χώρας μας.** Στην Κρήτη καλλιεργείται το 10,2%, στην Πελοπόννησο και Δυτική Στερεά Ελλάδα το 9%, στη Δυτική και Κεντρική Μακεδονία το 8,8%, στη Θεσσαλία το 2,7% κ.λ.π.

Το 1994 ο αριθμός των ανθοκομικών εκμεταλλεύσεων σε ολόκληρη τη χώρα ήταν 1526, με μέση έκταση δηλαδή λίγο περισσότερο από 6 στρ., που θεωρείται πολύ μικρή, αφού κατά το μεγαλύτερο μέρος (65%) οι ανθοκαλλιέργειες είναι υπαίθριες. Η μορφή τους είναι περισσότερο οικογενειακή και **οι 320 εξ αυτών βρίσκονται στην Τροιζηνία**. (ποσοστό 21%)

Τα 1768 στρ. της **Τροιζηνίας** που καλλιεργούνται με υπαίθριες ανθοκομικές καλλιέργειες αποτελούν το **28%** των συνολικών υπαίθριων ανθοκομικών καλλιεργειών της χώρας (6.400 στρ.). **Η Τροιζηνία δε μαζί με την υπόλοιπη Αττική καλλιεργούν το 70% των δρεπτών ανθέων της Ελλάδας.**

Από όλα τα παραπάνω συνάγεται ότι η επαρχία Τροιζηνίας αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα ανθοκομικά κέντρα της πατρίδας

μας. Οι άριστες κλιματολογικές και εδαφολογικές συνθήκες της, όπως και η γειτνίαση με τις μεγάλες ανθοκομικές αγορές της πρωτεύουσας (Αμυγδαλέζα, Προμπονά) την καθιστούν πρωταγωνιστή στα δρώμενα της ανθοκομίας δεκάδες χρόνια τώρα.

Όμως και σ' αυτό τον πλούσιο παραγωγό για την Τροιζηνία τομέα της γεωργίας, την ανθοκομία, **η οικογένεια Γρώμαν υπήρξε πρωτοπόρος.**

Η καλλιέργεια υπαίθριων και θερμοκηπιακών ανθοκομικών προϊόντων άρχισε για πρώτη φορά στην Τροιζηνία από τον πατέρα του αιτούντος, τον Ροδόλφο Γρώμαν, ο οποίος από τα μέσα της δεκαετίας του ΄50 καλλιέργησε τριαντάφυλλα, υάκινθους, γαρίφαλα, χρυσάνθεμα κ.ά. μεταφέροντας την εμπειρία του από το πατρικό κτήμα στο παλαιό Φάληρο, όπου σε επαγγελματική βάση υπήρχαν θερμοκηπιακές και υπαίθριες ανθοκομικές καλλιέργειες. Επειδή δε τα παραγόμενα προϊόντα ήσαν άριστης ποιότητας (λόγω γνώσης του αντικειμένου από τον καλλιεργητή και εξαιρετικών εδαφοκλιματικών συνθηκών), κάποιοι καλοί και ανήσυχοι καλλιεργητές ακολούθησαν και με τις οδηγίες κατ΄ αρχάς του Ροδόλφου Γρώμαν καλλιέργησαν τις πρώτες υπαίθριες ανθοκομικές καλλιέργειες και απετέλεσαν τον πυρήνα εκείνο, **όπου στις επόμενες δεκαετίες του ΄60 και του ΄70 η Τροιζηνία καθιερώθηκε πλέον σαν ένα μεγάλο κέντρο της ανθοκομίας της πατρίδας μας.**

<u>ια) Ένα πρωτοπόρο πρόγραμμα Βιολογικής Γεωργίας στη Δρυόπη και την Ψήφτα.</u>

Οι περιβαλλοντικές ανησυχίες του συντριπτικά μεγάλου ποσοστού των κατοίκων της Τροιζηνίας ήταν γνωστές και μέσα από τους αγώνες τους για την προστασία του υδροβιότοπου της Ψήφτας.

Από τότε που ξεκίνησαν εφαρμοζόμενοι οι κανονισμοί 2092/91 και 2078/92 από πολλούς Τροιζήνιους καλλιεργητές υπήρξε ενδιαφέρον να ενταχθούν σε αυτά τα αγροτοπεριβαλλοντικά προγράμματα, αιχμή του

δόρατος των οποίων αποτελεί η Βιολογική Γεωργία. Μεταξύ αυτών των πρώτων βιοκαλλιεργητών της Τροιζηνίας υπήρξε και ο **Ιωάννης Γρώμαν**, ο οποίος ενέταξε τον ελαιώνα του στο πρόγραμμα της βιολογικής Γεωργίας όπως αυτό καθορίζεται από τον εφαρμοστικό κανονισμό (ΕΟΚ) 2078/92.

Το 1998 και μετά από τη διάρθρωση των προγραμμάτων που οδηγούσαν στη δημιουργία θυλάκων Βιολογικής Γεωργίας στις περιοχές που συγκέντρωναν τις απαραίτητες προϋποθέσεις, η Νομαρχία Πειραιά εξεπόνησε πρόγραμμα που αφορούσε ένταξη 1700 στρ. με εσπεριδοειδή στη Δρυόπη και στην Ψήφτα. Κατόπιν αιτήματος των παραγωγών εγκρίθηκαν και επί πλέον 3.000 στρ. με ελαιώνες από το εθνικό αποθεματικό να ενταχθούν στο πρόγραμμα.

Έτσι λοιπόν εφαρμόσθηκε στην Τροιζηνία πρόγραμμα Βιολογικής Γεωργίας που συγκεντρώνει τόσα πλεονεκτήματα που δεν απαντώνται σε άλλη περιοχή στον Ελλαδικό χώρο. Αυτά είναι:

α) Η κοινότητα Δρυόπης είναι χαρακτηρισμένη από την Ευρωπαϊκή Ένωση σαν ορεινή και μειονεκτική.

β) Ο οικισμός της Δρυόπης, η Καλλονή, είναι μία κλειστή πεδιάδα που περιβάλλεται από θάλασσα και λοφίσκους και το μικροκλίμα της είναι ιδανικό για καλλιέργεια εσπεριδοειδών και ελιάς.

γ) Γειτνιάζει με τον υδροβιότοπο της Ψήφτας, ένα από τους σημαντικότερους βιότοπους της πατρίδας μας και

δ) Υπήρξε τεράστιο ενδιαφέρον ένταξης στο πρόγραμμα μεγάλου αριθμού παραγωγών για τις καλλιέργειες ελιάς και εσπεριδοειδών, γεγονός που αποδεικνύει και καταδεικνύει τις περιβαλλοντικές ανησυχίες και την οικολογική συνείδηση των καλλιεργητών της Τροιζηνίας.

Αυτή η προσπάθεια είναι η **μοναδική** στην Ελλάδα σε τέτοια έκταση και προϋποθέσεις (4.500 περίπου στρέμματα, κλειστός χώρος καλλιέργειας, βελτίωση περιβάλλοντος σε σημαντικό βιότοπο). Η αποτύπωση λοιπόν όλων αυτών των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της

περιοχής συναινεί στο να δημιουργηθεί ένας ιδανικός χώρος των κανόνων της Βιολογικής Γεωργίας σε επίπεδο δύο καλλιεργειών (εσπεριδοειδή, ελιά).

Ήδη οι ελαιοπαραγωγοί που εντάχθηκαν στο πρόγραμμα από το 1998, το ελαιόλαδο που θα συγκομίσουν από το Νοέμβριο του 2001 χαρακτηρίζεται πλήρως βιολογικό.

Στο επιδοτούμενο πρόγραμμα της Βιολογικής Γεωργίας έχουν ενταχθεί περί τους 110 ελαιοκαλλιεργητές από το 1996 έως το 1999, υπάρχει δε και ένας μικρός αριθμός παραγωγών που καλλιεργούν βιολογικά τους ελαιώνες τους χωρίς να επιδοτούνται, αλλά πιστοποιούμενοι μόνο από πιστοποιητικούς Οργανισμούς.

Οι συνολικά καλλιεργούμενοι με βιολογικό τρόπο ελαιώνες στην Τροιζηνία ανέρχονται σε περισσότερα από **4.000 στρέμματα** και το παραγόμενο ελαιόλαδο ξεπερνά τους **150 τόννους**.

<u>ιβ) Ιστορικά στοιχεία</u>

Η Τροιζηνία εμφανίζεται να έχει αρκετά πυκνή κατοίκηση ήδη από τα Πρωτοελλαδικά χρόνια. Προγενέστερα ευρήματα, που ανάγονται στη νεολιθική εποχή, έχουν βρεθεί μόνο σε μία θέση, κοντά στην κορυφή Χελώνα των Μεθάνων.

Στο τέλος της Πρωτοελλαδικής εποχής, η περιοχή φαίνεται να ερημώνει, άγνωστο για ποιους λόγους. Μεσοελλαδική θέση έχει εντοπισθεί μόνο στην Αλυκή του Πόρου.

Η Τροιζηνία επανακατοικείται κατά την Υστεροελλαδική (Μυκηναϊκή) εποχή, πιθανότατα από Ίωνες.

Στα Ιστορικά χρόνια η Τροιζηνία εμφανίζεται να είναι δωρική, ενώ στην Κλασσική εποχή φαίνεται να ακμάζει με βασικό κέντρο την πόλη της Τροιζήνας.

Στα νεώτερα χρόνια, ήδη πριν από την Επανάσταση, εμφανίζεται να είναι σημαντικός ο ρόλος του Πόρου, σαν ναυτικού – εμπορικού κέντρου. (Παρ/μα σελ. 86). Ο Πόρος διατηρεί τη ζωντάνια του όλο το 19° αιώνα, ενώ η ακτινοβολία του περιορίζεται σημαντικά μετά το 1900. Ο Γαλατάς και τα Μέθανα αναπτύσσονται κυρίως τον 20° αιώνα.

Το σύνολο της περιοχής μελέτης ανήκει στη ΖΟΕ Αττικής, και υπόκειται στις σχετικές προβλέψεις. Οι περιοχές για τις οποίες υπάρχει ίδιο καθεστώς είναι κυρίως οι αρχαιολογικοί χώροι.

Αρχαιολογικοί χώροι για τους οποίους έχει εκδοθεί ειδική νομοθετική πράξη προστασίας τους από μέρους της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας είναι οι εξής:

α) Περιοχή Νησάκι Μεθάνων

β) Ευρύτερη περιοχή Παλαιόκαστρου

γ) Ευρύτερη περιοχή Λαιμού Μεθάνων

δ) Ευρύτερη περιοχή αρχαίας Τροιζήνας

ε) Ναός Ποσειδώνος στη Φούσα Πόρου

στ) Μονή Ζωοδόχου Πηγής, περιοχής Μοναστήρι Πόρου

Η νομοθεσία που διέπει τις παραπάνω περιοχές περιλαμβάνεται στα εξής ΦΕΚ: 332/Α/6-8-36, 527/Β/24-8-67, 335/Β/12-5-72, 276/Β/20-3-79,196/Β/26-2-80.

Οι παραπάνω κηρύξεις δεν περιλαμβάνουν όμως και οριοθετήσεις. Κατά συνέπεια η προστασία που παρέχεται παραμένει θεωρητική επειδή δεν περιέχει άμεσα εφαρμόσιμες ρυθμίσεις.

Χτισμένη στους βόρειους πρόποδες του όρους Αδέρες, από Ίωνες άποικους της Αττικής, η αρχαία Τροιζήνα περιλαμβάνει χώρους ιδιαίτερης ιστορικής και αρχαιολογικής σημασίας. Στα ερείπια της ανακαλύφθηκαν προϊστορικά τείχη, λείψανα αρχαίων ναών, βυζαντινών εκκλησιών, παραδοσιακά κτίσματα κ.α. Πιο συγκεκριμένα, συναντάμε τα εξής:

(1) Τα **ερείπια του χριστιανικού ναού της παλιάς Επισκοπής**, χρισμένα στη θέση του **αρχαίου ναού της Αφροδίτης Κατασκοπίας**, που διαδραματίστηκε ο μύθος του Ιππόλυτου και της Φαίδρας.

(2) Το **υπαίθριο τέμενος**, «λαμπρότατο» κατά τις περιγραφές του Παυσανία, όπου λατρευόταν αρχικά ο Ιππόλυτος.

(3) Τον κατοπινό χώρο λατρείας του, τον **μεγάλο περίπτερο ναό**

(4) Το μικρό Ασκληπιείο, προς τιμή του Ασκληπιού.

(5) Απομεινάρια από τα **τείχη της πόλης**, χτισμένα κατά τον 4° αι. π.Χ.

(6) Τους δύο **μεγάλους τετράγωνους πύργους**, διατηρημένους σε πολύ καλή κατάσταση. Οι πύργοι αυτοί κτίστηκαν κατά τον 3° αι. π.Χ., σ΄ ένα κάθετο τείχος μέσα στα περιμετρικά τείχη, και όπως φαίνεται από τις προσθήκες στο επάνω μέρος τους, ήταν σε χρήση μέχρι και τους μεσαιωνικούς χρόνους.

Έξω από τον οικισμό της Τροιζήνας βρίσκεται ένας κάθετος βράχος, γνωστός και ως **«πέτρα του Θησέως»**, για την οποία οι αρχαίοι Τροιζήνιοι πίστευαν ότι ανασήκωσε ο Θησέας για να πάρει τα όπλα και τα σανδάλια που είχε κρύψει από κάτω ο πατέρας του, Αιγέας, για να μπορέσει να χρισθεί βασιλιάς των Αθηνών.

Η σημερινή Τροιζήνα είναι οικισμός σε πολύ μικρή απόσταση από την αρχαία, του οποίου η αρχική ονομασία ήταν Δαμαλάς, και μαζί με τον Άγιο Γεώργιο (άλλοτε Μούλης) αποτελούσαν μία κοινότητα. Σήμερα, βάσει της νέας διοικητικής διαίρεσης, σύμφωνα με το Ν. 2539/97 (γνωστού ως «Ι. Καποδίστριας) αποτελούν το Δ.Δ. Τροιζήνας.

Τον Μάιο του 1827, πραγματοποιήθηκε στη Τροιζήνα, με την άμεση επιρροή των Άγγλων, η Γ' Εθνοσυνέλευση των επαναστατημένων Ελλήνων, όπου ψηφίστηκε το «Πολιτικόν Σύνταγμα της Ελλάδος» και εξελέγη, ως Πρώτος Κυβερνήτης, ο Ι. Καποδίστριας.